

Vlaams
Parlement

ingediend op **276** (2014-2015) – Nr. 3
1 april 2015 (2014-2015)

Verslag van de hoorzitting

namens de Verenigde Commissies voor Economie, Werk,
Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid
en voor Onderwijs
uitgebracht door Jenne De Potter en Jan Hofkens

over de conceptnota van de Vlaamse Regering
'Duaal leren – Een volwaardig kwalificerende leerweg',
met vertegenwoordigers van de onderwijsactoren

Samenstelling van de commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid:

Voorzitter: de heer Axel Ronse.

Vaste leden:

de heren Matthias Diependaele, Andries Gryffroy, Jos Lantmeeters, mevrouw Grete Remen,
de heer Axel Ronse, mevrouw Sabine Vermeulen;
de heer Robrecht Bothuyne, de dames Sonja Claes, Martine Fournier, de heer Peter Van Rompuy;
de heer Willem-Frederik Schiltz, mevrouw Emmily Talpe;
mevrouw Yasmine Kherbache, de heer Bart Van Malderen;
de heer Imade Annouri.

Plaatsvervangers:

de heer Jan Hofkens, mevrouw Lieve Maes, de heer Lorin Parys, mevrouw Miranda Van Eetvelde,
de heren Paul Van Miert, Peter Wouters;
mevrouw An Christiaens, de heer Jenne De Potter, mevrouw Kathleen Helsen,
de heer Koen Van den Heuvel;
de heer Lionel Bajart, mevrouw Martine Taelman;
de heer Rob Beenders, mevrouw Güler Turan;
de heer Wouter Vanbesien.

Samenstelling van de commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen.

Vaste leden:

mevrouw Vera Celis, de heer Koen Daniëls, de dames Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels,
de heer Kris Van Dijck, mevrouw Miranda Van Eetvelde;
de heren Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, mevrouw Kathleen Helsen;
mevrouw Ann Brusseel, de heer Jo De Ro;
de dames Caroline Gennez, Tine Soens;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

de heer Peter Persyn, mevrouw Grete Remen, de heren Axel Ronse, Willy Segers,
de dames Ann Soete, Manuela Van Werde;
de dames Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;
de heren Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;
de dames Ingrid Lieten, Katia Segers;
mevrouw Elke Van den Brandt.

Toegevoegde leden:

mevrouw Barbara Bonte.

Documenten in het dossier:

276 (2014-2015) – Nr. 1: Verslag van de gedachtewisseling
– Nr. 2: Verslag van de hoorzitting

INHOUD

I. Uiteenzettingen door de genodigden.....	4
1. Uiteenzetting door de heer Chris Smits en mevrouw Linda Wouters....	4
2. Uiteenzetting door de heer Bob Heylen.....	8
3. Uiteenzetting door de heer Koen Bollaert.....	11
4. Uiteenzetting door mevrouw Annick Goovaerts.....	12
5. Uiteenzetting door de heer David De Clercq en de heer Richard Welten.....	14
6. Uiteenzetting door de heer Freddy Moreels	17
II. Bespreking.....	18
1. Vragen en opmerkingen van de leden	18
2. Antwoorden van de deskundigen en slotreplieken	19
Gebruikte afkortingen	24
Bijlagen: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	
Bijlage 1: Bijdrage GO!	
Bijlage 2: Bijdrage KOGKA	
Bijlage 3: Bijdrage PTS Boom	
Bijlage 4: Bijdrage SYNTRA	
Bijlage 5: Bijdrage VSKO	
Bijlage 6: Bijdrage Techno+	

In de Verenigde Commissies voor Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid en voor Onderwijs ging op datum van donderdag 5 maart 2015 de tweede van een reeks van zes hoorzittingen door over de conceptnota van de Vlaamse Regering 'Duaal leren – Een volwaardig kwalificerende leerweg'.

Op deze zitting werden de verschillende onderwijsactoren gehoord. De heer Chris Smits, secretaris-generaal, en mevrouw Linda Wouters, Dienst Leren en Onderwijzen, voerden het woord namens het Vrij Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO). De heer Koen Bollaert, afdeling Beleid en Strategie, sprak namens het GO! en de heren David De Clercq en Richard Welten, coördinatoren leertijd, voerden het woord namens SYNTRA Midden Vlaanderen en SYNTRA Limburg. De heer Bob Heylen, directeur Sint-Jozefinstituut Geel KOGKA en mevrouw Annick Goovaerts, PTS Centrum leren en werken, Boom, spraken vanuit de praktijk van de school, terwijl de heer Freddy Moreels, projectverantwoordelijke onderwijs ESF-project 'innovatie – talenten stimuleren door leren en werken', het woord voerde namens Techno+.

Alle sprekers maakten bij hun uiteenzetting gebruik van een PowerPointpresentatie die terug te vinden is op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Uiteenzettingen door de genodigden

1. Uiteenzetting door de heer Chris Smits en mevrouw Linda Wouters

De heer *Chris Smits*, secretaris-generaal van het VSKO en in die hoedanigheid vertegenwoordiger van het katholiek onderwijs, zal het algemeen standpunt ten aanzien van het duaal leren verwoorden vanuit het perspectief van het voltijds onderwijs. Mevrouw Linda Wouters, stafmedewerkster VSKO, Dienst Leren en Onderwijzen, Coördinatie bso/dbso, zoomt in op leren en werken en dus deeltijds onderwijs.

Onder de noemer 'opportuniteiten en valkuilen' wil men alvast aangeven dat er twee kanten aan de conceptnota zitten. Kansen zijn er omdat onderwijs leerlingen moet voorbereiden op de arbeidsmarkt. Dat vormt één van de doelstellingen van onderwijs. Tegelijk is men het erover eens dat voor sommige opleidingen en studierichtingen niet alle competenties die men verondersteld wordt te realiseren, ook realiseerbaar zijn in de schoolcontext. Dat kan dan beter gebeuren in een bedrijf, kmo of in elk geval buiten de schoolomgeving en in een onderneming. Op de eveneens aanwezige valkuilen komt men verder nog terug.

Het VSKO zegt dus 'ja' tegen het duaal leren, indien een aantal doelstellingen gerealiseerd worden, de doelgroep wordt afgebakend en bepaalde voorwaarden vervuld zijn.

Het duaal leren moet het concept van leren en werken versterken. Er zijn daar nu een aantal knelpunten, zoals het voltijds engagement van de betrokken jongeren. Die wegwerken is een belangrijk element. Daarnaast leeft het besef dat duaal leren een bijkomend kanaal kan vormen voor de arbeidsmarktgerichte opleidingen. Men ziet het derhalve als een extra methodiek die kan worden aangeboden. De competenties worden dan via de onderneming gerealiseerd, met name de beroepsgerichte competenties. Ander pluspunt zou zijn dat het duaal leren een aanzet geeft om de discussie over de modernisering van het secundair onderwijs opnieuw op te nemen. Daarrond is het volgens de spreker momenteel erg stil geworden. Bovendien wijst men een engagement van bedrijven en sectoren zeker niet van de hand. Ook dat krijgt volmondig steun.

De doelgroep wil men vanuit de leeromgeving graag duidelijk afgebakend zien. In dat verband rijzen echter nogal wat vragen, met name over wat in de conceptnota staat over de integrale derde graad. Daarvoor zou men een duaal traject uittekenen voor alle arbeidsmarktgerichte studierichtingen, voor eerste en tweede jaren, de Se-n-Se-jaren en de specialisatiejaren. VSKO wil in een uitzondering voorzien voor het eerste leerjaar van de derde graad, met het oog op de stages voor leerlingen. Er is bij ondernemingen heel wat terughoudendheid om die leerlingen binnen te halen, omwille van attitude, maturiteit, veiligheid enzovoort. Het lijkt dan ook interessant om in een pilootproject in eerste instantie te onderzoeken hoe het concept kan worden uitgewerkt voor de specialisatiejaren bso om dan hetzelfde te doen voor de Se-n-Se-opleidingen, de vroegere specialisatiejaren tso, waarin het werkplekleren intussen vrij algemeen ingeburgerd is en de competenties groten-deels via dat systeem in de opleiding worden verworven. Het VSKO geeft dat graag als suggestie mee.

Wat dan met de valkuilen? Grootste knelpunt is voor de spreker de vraag of in het systeem van duaal leren de zwakste leerlingen wel nog aan bod zullen komen. Men vreest met name dat juist zij in het onderwijstraject zullen blijven zitten terwijl de sterkste leerlingen in het concept van duaal leren zullen terechtkomen, op basis van arbeidsrijpheid en sollicitatievaardigheden. Als dat een direct gevolg zou zijn van de introductie van het nieuwe systeem, dan betekent dat toch een behoorlijke stap achteruit, meent het VSKO.

Voorts formuleert de heer Smits vier voorwaarden. Het katholiek onderwijs is bereid mee te stappen in het verhaal van het duaal leren, zij het met voorbehoud bij een aantal interpretatiemarges die de conceptnota nog laat. Meest fundamenteel en principieel wil het katholiek onderwijs het duaal leren opnemen als een geïntegreerd vormingsconcept. Onderwijs is een geheel met vorming aan de ene en arbeid aan de andere kant. Die twee mogen niet naast elkaar als afzonderlijke entiteiten functioneren in het onderwijskader, oppert de spreker. Als de overstap gemaakt wordt naar duaal leren, waarbij beroepsgerichte competenties via het bedrijf verworven worden, dan moet het toch de bedoeling blijven dat de leerplandoelen bereikt worden. Het kan niet de intentie zijn alleen de doelen te bereiken die in de bedrijfsspecifieke context nodig zijn. Dat zou de opleidingen verenigen. Duaal leren is voor het katholiek onderwijs in wezen dan ook een methodiek om de vooropgestelde leerdoelen en leerplancompetenties te realiseren. De evaluatie daarvan moet onder schoolbevoegdheid blijven, zij het eventueel in samenspraak met het betrokken bedrijf.

Er wordt voorts gepleit voor een brede basisopleiding. De noden in industrie en arbeidsmarkt wijzigen voortdurend, wat juist de behoefte aan een degelijke basisopleiding onderstreept. Brede transversale competenties zijn noodzakelijk en ook in die zin wil men dus geen verenging zien door het duaal leren. Het kan niet de bedoeling zijn de opleiding te richten op de noden van een specifiek bedrijf. De heer Smits wijst erop dat 50 percent van de jobs die in 2025 ter beschikking zullen zijn, nu nog niet gekend zijn. Onderwijs en vorming worden beschouwd als één geheel waarin het beroepsgerichte en arbeidsmarktgerichte deel samen spoort met het algemene deel.

Tweede voorwaarde is dat er toch twee leerwegen blijven bestaan. Als de ontwikkeling van de lerende centraal staat, dan moet die een keuze kunnen maken tussen het bestaande systeem of de methode van het duaal leren.

De derde voorwaarde spitst zich toe op een sterk uitgebouwde trajectbegeleiding. Dat vindt het katholiek onderwijs essentieel. Men ziet het als een proces veeleer dan een momentopname. Er rijzen in dit verband nogal wat vragen bij de 'neutrale instantie' waarvan sprake in de conceptnota. Men ziet liever de focus bij de klassen-

raad en het advies dat daaruit voortvloeit. Dat bevestigt het vertrouwen in het oordeel en de professionaliteit van de lerarenteams. Zij kunnen de mogelijkheden van leerlingen het best inschatten, wat een dergelijke neutrale instantie als traject-begeleider meteen ook overbodig maakt volgens de spreker.

Daarmee stelt het katholiek onderwijs meteen dat ook wat betreft de versterking van matchingprocessen, men zou moeten kunnen rekenen op het beleidsvoerend vermogen van de school. Er zijn heel wat lokale netwerken uitgebouwd tussen school en bedrijven. Men acht het aangewezen dat die de noden van leerlingen koppelen aan het aanbod vanuit de bedrijfswereld. Het katholiek onderwijs gelooft sterk in de capaciteiten van die lokale netwerking.

Vierde voorwaarde betreft de garanties die sectoren en grote bedrijven en kmo's kunnen bieden inzake tewerkstellingsplaatsen. Er is extra opleidingscapaciteit nodig en die blijkt hoe dan ook conjunctuurgevoelig. Dat is alleszins een punt om terdege rekening mee te houden, stelt de heer Smits.

Ander belangrijk element in het concept is de mentor, de persoon die de leerling in bedrijf of kmo moet begeleiden, ondersteunen en coachen. Het lijkt het katholiek onderwijs evident dat die over een gerichte competentie ter zake beschikt en daarvoor zelfs een opleiding heeft gevolgd. Als men in het kader van de lerarenopleiding praat over kwaliteit, dan lijkt het maar normaal om voor die mentor de lat even hoog te leggen, in het belang van de betrokken jongeren.

Er is enige bezorgdheid over de beschikbare capaciteit. De vrij omvangrijke extra capaciteit die nodig is, komt bovenop de organisatie van stageplaatsen en andere vormen van werkplekleren. Het VSKO vraagt zich dan ook af in hoeverre Vlaanderen daar echt klaar voor is.

Mevrouw *Linda Wouters* neemt met de commissies de mogelijkheden door van de bestaande systemen van leren en werken. Het lijkt de spreekster zinvol om eens te bekijken wat nu al decretaal mogelijk is qua vernieuwing en optimalisering. Die kansen laten liggen en wachten tot er dan eens een nieuw systeem komt, vindt ze niet aangewezen. Sinds 2008 is er een dynamiek ontstaan in de centra en is er veel expertise opgebouwd om het duale leerproces vorm te geven. Er zijn al afspraken gemaakt met het departement en het kabinet om samen te zitten over een betere toeleiding van jongeren naar werk.

Mevrouw Wouters belicht enkele cruciale elementen. In vergelijkingen met buitenlandse systemen, zoals in Duitsland, blijkt telkens weer dat het Vlaamse systeem eigenlijk goed zit en ook sociaal correct is. Geen enkele jongere valt uit de boot, en er is geen systeem specifiek voor de besten of de zwaksten. Er is een methodiek ontwikkeld die op het lijf geschreven is van jongeren die daarmee beter hun schoolloopbaan kunnen doorlopen. Het komt dan ook vreemd over dat de conceptnota het duaal leren automatisch op het niveau van de derde graad legt. De wet op de leerplicht heeft het immers over iedere jongere vanaf 15 jaar, op voorwaarde dat de eerste graad doorlopen is en vanaf 16 jaar zonder instapvoorwaarde. Dat laat toe een aantal jongeren mee te nemen in het traject als andere systemen falen.

Arbidsrijpheid kan geen voorwaarde zijn om in te stappen. Jongeren moeten juist naar arbeidsrijpheid toe kunnen groeien. Het is ook niet eenvoudig te bepalen wanneer iemand dat punt bereikt. Er zijn heel wat meer voorwaarden aan verbonden dan alleen leeftijd. De mensen in de centra voor deeltijds onderwijs (CDO) kunnen intussen bogen op heel wat ervaring in het screenen van jongeren op arbeidsrijpheid. Er zijn afspraken met de VDAB en men leert continu van de methodieken. Een instrument kan nuttig zijn als basis voor de screening, die als dusdanig veel omvattender is. Het is volgens spreekster dus zaak de bestaande expertise te verzilveren en mee te nemen.

De brede basisvorming vraagt om voldoende tijd die daaraan kan worden besteed in het onderwijs. In het bestaande systeem van leren en werken zijn daarvoor minimaal twee dagen voorzien in het CDO en drie in het bedrijf. Dat is een absoluut minimum, al impliceert dit niet dat er niet kan worden van afgeweken voor bepaalde jongeren in heel specifieke omstandigheden. De klassenraad moet zich daarover dan uitspreken en bekijken welk ritme voor een jongere in het duaal leren geschikt is.

Wat met het voltijdse engagement? Jongeren moeten voldoende mogelijkheden krijgen om te groeien naar tewerkstelling. Die lijken in de conceptnota niet expliciet opgenomen. Mevrouw Wouters refereert aan het ruime aanbod brugprojecten dat al beschikbaar is, al wil ze daarmee ook niet gezegd hebben dat dat aanbod ongewijzigd moet blijven of niet anders georganiseerd kan worden. De conceptnota heeft het over een gesimuleerde werkomgeving, al is niet helemaal duidelijk wat men daarmee bedoelt. Voornaamste zorg is dat niemand uit de boot valt en dan hoopt men dat ander maatwerk ervoor kan blijven zorgen dat jongeren de kans krijgen om te groeien en naar een tewerkstelling kunnen evolueren. Het is zeer wel mogelijk dat wie arbeidsrijp geacht wordt en ook wil gaan werken, toch het arbeidsritme nog niet aankan, stelt de spreker. Daaraan moet dan gewerkt kunnen worden, attitudes moeten kunnen worden aangescherpt. Ander essentieel element, is een vangnet voor jongeren die om allerlei redenen naast tewerkstelling grijpen, bijvoorbeeld omdat een bedrijf sluit. Ook zij moeten hun onderwijs traject kunnen voortzetten.

Plaats, invulling en organisatie van de bestaande voortrajecten zijn niet in de conceptnota opgenomen. Deze vormen volgens het katholiek onderwijs nochtans vaak een grijze zone. De ene neigt meer naar een brugproject, de andere naar een persoonlijk ontwikkelingstraject. Die methodieken moeten dan ook zonder meer meegenomen kunnen worden.

Qua tewerkstelling ziet men zich ondertussen met enkele heikele punten geconfronteerd, die volgens de spreker dringend moeten worden aangepakt. Het gaat dan om de overheveling van het ILW (contract industrieel leerlingwezen) en de BIO-contracten, de beroepsinlevingsovereenkomsten. De jongeren toeleiden naar het normaal economisch circuit is moeilijk als ze niet over dat vehikel van het ILW of de BIO-contracten beschikken. De bestaande paritaire leercomités stoppen op 1 april 2015. De centra kregen al de boodschap dat er geen bedrijven meer erkend kunnen worden en dat er geen contracten meer kunnen worden afgesloten buiten het bestaande kader. Ze worden afgerekend op het feit dat ze zo weinig tewerkstelling voorhanden hebben en dat ze jongeren onvoldoende toeleiden. Dat kan echter niet als die mogelijkheden er niet zijn, besluit mevrouw Wouters.

Dat alles vergt een sensibilisering van de sector, die de eigen bedrijven moet meehebben. Men is er zich wel van bewust dat ook de bestaande trajectbegeleiding meer en beter kan worden ingezet naar tewerkstelling. Op 25 januari 2015 is op het Departement Onderwijs en Vorming een dag voor alle coördinatoren deeltijds onderwijs georganiseerd. Er is een streefdoel vastgesteld. Het aantal gescreende jongeren dat arbeidsrijp is maar geen werkplek heeft, wil men verlaagd zien met 40 percent. Met alle netten wordt op korte termijn een studiedag ingericht om de mogelijke methodieken onder de loep te nemen en te bekijken hoe de inzet van trajectbegeleiding beter kan, hoe men beter kan netwerken en meer prospectie kan doen. Van het kabinet kreeg het katholiek onderwijs de belofte dat men van daaruit meer bij de sectoren zal aankloppen om die weg samen te gaan.

Bijzonder gevoelig punt blijven ook de modulaire structuren. Het bestaande concept van leren en werken is gestoeld op een modulair principe. Dat maakt het mogelijk te werken met individuele trajecten die jongeren de kans geven te groeien in hun leerproces. Dat strandt evenwel op de uitwerking en uitrol van de kwalificatie-

structuur. Daar worden vaak heel brede opleidingen en competenties ingeschaald, wat jongeren geen groeikansen biedt en juist niet afgestemd is op tewerkstelling in een bedrijf. Heel wat van de beroepskwalificaties zijn bovendien geschreven op het profiel van een geoefend beroepsbeoefenaar, stelt mevrouw Wouters. Als die niet te gebruiken zijn als kader van vormgeving voor het onderwijs, dan slaat men de bal volkomen mis, besluit ze. Men mist dan heel wat kansen voor jongeren en dat niet enkel binnen de context van leren en werken, maar ook in het brede onderwijsconcept.

Fijnmazigheid is van groot belang, net als voldoende variatie in de niveaus. In het katholiek onderwijs is men ervan overtuigd dat daaraan alvast kan worden gewerkt. Sinds het decreet betreffende de stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap van 2008 dat de modulaire structuren heeft ingevoerd, is men in sommige sectoren al aan de derde generatie van die structuren toe. Men vergeet niet zelden wat dat inhoudt voor de dynamiek en de organisatie van de centra, en voor de jongeren zelf, onderstreept de spreekster.

Voor mevrouw Wouters is de trajectbegeleiding een concept dat moet uitgaan van de integrale benadering van de jongere: wie is het, wat zijn de specifieke noden en wat is de beste weg voor die persoon in de bestaande systemen: een brugproject, tewerkstelling of nog iets anders? Dat kan alleen bepaald worden door het CDO, door mensen die zeer nauw bij de jongeren betrokken zijn en met hen het traject doorlopen. Samenwerking, zoals voor de persoonlijke ontwikkelingstrajecten, moet weliswaar mogelijk zijn, stipt de spreekster aan. Het VSKO kijkt dan ook met belangstelling uit naar de nota Leerrecht en de plaats van de onderwijs-welzijnstrajecten. Men blijft erop hameren dat de aansturing vanuit het onderwijs moet gebeuren. De band met onderwijs mag zeker voor de betrokken jongeren niet doorgeknipt worden. Mevrouw Wouters stelt dat het feit dat er aan bepaalde problematieken moet worden gewerkt, gedurende een zekere periode, niet betekent dat een jongere helemaal niet meer kan leren.

De conceptnota ziet ook nog enkele dingen over het hoofd. Zo is sinds 2008 met het nieuwe decreet Leren en Werken vooropgesteld dat de samenwerking met Actiris een feit zou worden. Met de centra uit Brussel is in februari 2015 een bijeenkomst georganiseerd om te zien hoever het daarmee staat. Er blijkt nog maar weinig geregeld, al worden er ondertussen stappen gezet. Zoiets wil men vanzelfsprekend niet opnieuw zien gebeuren. Het risico daarop is echter niet ondenkbeeldig, aangezien minister Muyters in Brussel nu eenmaal niet bevoegd is voor Werk.

Voorts moet worden nagedacht over de financiering van de CDO's. Het is al te gemakkelijk om alleen maar met vragen over hun input en inzet te komen, zonder dat gegeven mee onder de loep te nemen. Er wordt vooralsnog niet in bijkomende middelen voorzien voor een groot contingent van jongeren – de niet-leerplichtige – hoewel juist die doelgroep enorm gegroeid is. Ook voor hen is materiaal, omkadering en begeleiding nodig. Sommige centra tellen een contingent van maar liefst 60 percent uit die groep.

2. Uiteenzetting door de heer Bob Heylen

De heer *Bob Heylen* geeft bij het begin van zijn toelichting mee dat hij sinds 5 januari 2015 in dienst is als directeur van het Sint-Jozefinstituut in Geel, dat binnen de scholengemeenschap KOGKA zowel tso, bso en dbso aanbiedt aan ongeveer 1700 leerlingen in de interessegebieden hout, bouw, decoratie, mechanica, elektriciteit, landbouw, voeding en dierenzorg. Daarvoor was hij 10 jaar coördinator van het CDO van KOGKA, dat een parallel aanbod heeft voor zo'n 150 leerlingen. Tevens wijst hij erop dat rechtvaardigheid, solidariteit, inclusiviteit, verantwoorde-

lijkheid en progressiviteit voor hem evenzovele maatschappelijke sleutelbegrippen vormen.

Zijn ervaring is dat het concept van duaal leren vrij positief onthaald wordt in zowel deeltijds als voltijds onderwijs, al verzoekt hij de commissie wel om de nodige tijd en aandacht te hebben voor de vragen en de ongerustheid die worden opgeroepen door de praktische uitvoering van dit concept. Zelf is hij er ten volle van overtuigd dat reeds tijdens de opleiding meedraaien op het werkveld de beste voorbereiding is op een beroep, en ontzettende voordelen biedt aan zowel jongeren als werkgevers, op voorwaarde dat men zorgt voor inclusief onderwijs, brede vorming, en voldoende, kwaliteitsvolle en inclusieve leerondernemingen. Iedere jongere heeft het recht in het onderwijs opgenomen te worden en wel zo lang mogelijk.

Daarop overloopt hij de pijnpunten die hij ervoer als coördinator van een CDO. Om te beginnen is hem opgevallen dat ingeval van oriëntatie naar een voor- of persoonlijk ontwikkelingstraject zeer veel tijd en energie verspild wordt aan de gedeeltelijke overdracht naar samenwerkende organisaties, waar intakegesprek en bepaling van beginsituatie en traject vaak herhaald worden. Nochtans is verbinding een voorwaarde voor leren. Verder hebben de organisaties slechts moeizaam expertise opgebouwd, doordat ze in 2008 moesten starten met vooral nieuwe mensen en ten gevolge van de onzekere financiering met een groot personeelsverloop kampen, dit in tegenstelling tot de CDO's, die er na meer dan 30 jaar werking wel over beschikken.

De spreker ijvert er daarom al jaren voor om jongeren in handen te laten van het onderwijs, dat ideale, individuele trajecten kan uitstippelen. Omdat sommigen behoefte hebben aan een uitbreiding van de algemene vorming en anderen aan die van de beroepsvorming, terwijl nog anderen een specifieke instaptraining voor het normale economische circuit of de begeleiding van een persoonlijke problematiek behoeven, pleit hij voor pakketten op maat, waarbij de regie volledig in handen blijft van de scholen, versterkt door samenwerkingsverbanden met vormingsorganisaties. Een eenvoudige samenvoeging van de jongeren uit leren en werken met die in het voltijds onderwijs, zonder tegemoetkoming aan het begeleidende kader, lijkt hem geen goede keuze, want duaal leren vraagt om individuele trajecten en die worden bemoeilijkt door het huidige kader in het voltijds beroepsonderwijs. Veel van de huidige CDO-leerlingen ziet hij absoluut niet functioneren in klassen van 16 tot 20 leerlingen.

Vervolgens oppert hij de vraag of de verdeling van jongeren over arbeidsrijpen, die kunnen instappen in duaal leren, en niet-arbidsrijpen, die een onderwijs- of onderwijs-welzijnstraject volgen, in wezen geen duale maatschappij voorbereidt. Zal de arbeidsmarkt nog geneigd zijn te kiezen voor degenen die tijdens hun opleiding nooit een werkervaring hebben gehad? Zijn de zwakkeren hierdoor niet gedoemd levenslang aan de zijlijn te blijven staan? De spreker pleit er dan ook voor de invoering niet los te zien van de hervorming van het secundair onderwijs en haar stapsgewijs te laten plaatsvinden, te beginnen met de groep die in de matrix (slide 5 van de PowerPointpresentatie) aan de rechterkant van het spectrum staat, met name de groep die onderwijs volgt met uitsluitend arbeidsdeelname als finaliteit. Er moet naar gestreefd worden elk van die jongeren een werkervaring te laten opdoen tijdens zijn opleiding. In dat verband brengt overigens ook het M-decreet verplichtingen mee: ook die jongeren moeten een kans krijgen in duaal leren.

Hoewel de latere deelname aan hoger onderwijs in principe mogelijk moet blijven – eventueel via een schakeljaar – acht hij het geen goede keuze om dergelijke doorstroming als finaliteit van duaal leren te bestempelen. Evenmin een goed idee is om het duale systeem meteen ingang te laten vinden bij de opleidingen links in de matrix (cf. opnieuw slide 5 van de PowerPointpresentatie), 't is te zeggen de

opleidingen die gekenmerkt worden door een hoge mate van abstractie en wezenlijk gericht zijn op doorstroming. Hij is het eens dat werkplekleren een grotere rol gaat spelen in tso maar niet dat de hoofdmoot van de competenties in een arbeids-situatie wordt aangeleerd. Dat is nefast voor brede basisvorming en flexibiliteit. De Se-n-Se-opleidingen lenen zich daarentegen wel goed tot duaal leren, dat dan echter om flexibele trajecten en de opbouw van een modulaair systeem vraagt, waar het huidige onderwijs organisatorisch nog niet klaar voor is. De beperking tot de derde graad zorgt voor een bijkomende demotivering van jongeren uit de tweede graad die er perfect gebaat mee zouden kunnen zijn, maar die graad om diverse redenen nog niet voltooid hebben. De spreker pleit ervoor het professionalisme en de autonomie van de klassenraad te erkennen door hem bevoegd te maken voor de bepaling of een jongere vanaf 15 wel of niet arbeidsrijp is en gebaat is met duaal leren.

Vervolgens komt de heer Heylen tot de kwestie van de brede vorming van jongeren tot wendbare en weerbare volwassenen, die banen zullen opnemen die nu nog niet bestaan, met technologie die nog niet is uitgevonden en om problemen op te lossen die nog niet opgedoken zijn. Deze flexibele inzet vereist een brede basisvorming, die zowel algemeen, technisch als praktisch is. De vaardigheden van de 21ste eeuw zijn samenwerking, creativiteit, ICT-geletterdheid, communicatie, probleemoplossend vermogen en kritisch denken, naast sociale en culturele aptitudes. De spreker vreest dat, als de hoofdmoot op de werkvloer wordt aangeleerd, de vorming te eng wordt en een aantal vaardigheden op de achtergrond raken. Algemene vorming en haar evaluatie vormen een exclusieve taak van het onderwijs. Mentoren van werkgevers een meebepalende stem geven in de studiebekrachtiging vindt hij een zeer gevaarlijk denkspoor, gezien het risico op vermenging met economische motieven. De spreker ziet ook de beoordeling van de werkervaring en de daaraan gekoppelde onderwijskwalificaties als een exclusieve en autonome bevoegdheid van de klassenraad.

Het is algemeen bekend dat veel technische scholen met financiële tekorten kampen. Investerings in het machinepark zijn haast onmogelijk te dragen. De combinatie van duaal leren en de hervorming van het secundair onderwijs (eventueel met reductie van het opleidingsaanbod), kan een oplossing bieden op voorwaarde dat de invoering van het eerste geen negatieve consequenties heeft voor financiën en kader.

Verder heeft hij als coördinator ervaren dat het steeds moeilijker wordt om voor alle jongeren een werkervaring te organiseren. Hij betreurt dat men steeds meer aangewezen is op kleine ondernemingen. Bij grote ondernemingen zijn de begeleidingsmogelijkheden immers veel omvangrijker, aangezien ze flexibeler kunnen omspringen met hun werkorganisatie. Hun engagement is dan ook essentieel voor het welslagen van duaal leren. Mogelijks kunnen incentives helpen om hen over de brug te halen. De spreker betwijfelt ook of SYNTRA Vlaanderen wel over de expertise beschikt om de werkcomponent te regisseren, al erkent hij grif dat Vlaanderen een kmo-land is. Zelf pleit hij voor een regierol van VDAB in nauwe samenwerking met SYNTRA en werkgeversorganisaties. Dat de regisseur ook de inhoud van de standaardtrajecten bepaalt, valt volgens hem niet te rijmen met een flexibele, individuele aanpak, en tast de vrijheid van onderwijs aan. Bepalen wie de juiste leerling is om te koppelen aan het juiste bedrijf, is voor de spreker een bevoegdheid van de onderwijsverstrekker. Wel ziet hij een rol weggelegd voor de regisseur bij de erkenning en begeleiding van ondernemingen. Het is immers noodzakelijk dat deelnemende bedrijven inclusief werken en zich bewust zijn dat de jongeren in een leerproces zitten met een zeer divers groeipad. Tot slot wijst hij erop dat resultaatgerichte financiering die regio's waar de kansen op werk tijdelijk kleiner zijn, dubbel treft.

3. Uiteenzetting door de heer Koen Bollaert

De heer *Koen Bollaert*, afdeling Beleid en Strategie GO!, omschrijft duaal leren als een succesverhaal. Voor hem is partnerschap het centrale woord. Vanuit zijn pedagogisch project is het GO! immers een voorstander van duaal leren. Leren in een echte werkomgeving werkt motiverend, zorgt voor variatie in de opleiding, leert leerlingen noodzakelijke werkattitudes en zorgt ervoor dat scholen onderwijs kunnen organiseren met hedendaagse middelen en apparatuur. Een school mag geen eiland zijn. Het is belangrijk dat scholen aansluiting vinden bij het bedrijfsleven, een wereld die constant vernieuwt en vooruitgaat. De leerwinst die de leerlingen daarmee boeken is enorm.

Duaal leren heeft een nog verder uit te klaren component werkplekleren, maar is vooral een didactische aanpak, die naast de beroepsgerichte ook een belangrijk facet algemene vorming heeft. GO! is het eens dat duaal leren niet in elke sector of voor elke lerende kan, en misschien ook niet voor elke instelling. Het pleit dan ook voor het behoud van twee leerwegen. Terwijl de nota thans geschreven is voor het secundair onderwijs, ziet het GO! ook mogelijkheden voor volwassenen- en zelfs hoger onderwijs. Duaal leren is een middel om lerenden te motiveren voor onderwijs en arbeid, sociale vaardigheden aan te brengen, het aantal vroegtijdige schoolverlaters te reduceren, en onderwijs en arbeid meer op elkaar af te stemmen.

Het GO! onderstreept daarbij ook het noodzakelijke partnerschap tussen onderwijs, VDAB, en sectoren en bedrijven. Een regierol is zeker nodig, maar de discussie waarvoor precies, is nog aan de gang. Het werkaanbod in het deeltijds onderwijs is een probleem dat verre van opgelost is. De meest kritische succesfactor is dan ook de bereidwilligheid van bedrijven en sectoren om voldoende werkplaatsen aan te bieden, lerenden te begeleiden en een positief imago te geven aan duaal leren. Daarvoor zijn nodig: de opleiding van mentoren uit het bedrijfsleven, een voldoende flexibele onderwijswetgeving om vlot te kunnen inspelen op de bedrijfscontext en het uitklaren van de gedeelde verantwoordelijkheid van onderwijs en bedrijfsleven.

Het GO! wil zeker ook geen onderwijssysteem met twee snelheden en kiest dan ook voor integratie en tegen segregatie. De spreker onderstreept daarom het belang van de banden met het leerrecht en de modernisering van het secundair onderwijs. De trajecten van zowel niet-arbeidsrijpe als niet-arbeidsmarktbereide jongeren moeten onmiddellijk duidelijk zijn.

Het GO! pleit verder voor deelcertificaten in alle onderwijsniveaus- en vormen, want deze zijn nodig in het kader van levenslang leren, en maken een vlotte doorstroom naar bso of CVO mogelijk. Daarbij mogen ook de buso-leerlingen niet vergeten worden. Leerlingen moeten een positief gevoel overhouden aan onderwijs, zelfs als ze er vroegtijdig mee stoppen.

Daarnaast vraagt het GO! een helder en werkbaar juridisch kader, evenals een goede definiëring van het werkplekleren tegenover, bijvoorbeeld, stages, evenals financiële incentives. De sterke elementen van het huidige systeem, zoals de trajectbegeleiding, mogen niet verloren gaan. Duaal leren mag geen besparing zijn, maar integendeel een goede investering in onderwijs. Het GO! waardeert de inpassing ervan in de moderniseringsoperatie van het secundair onderwijs, waarin eindelijk ook dbso en buso een plaats zullen vinden. Andere randvoorwaarden zijn de mogelijkheid tot modularisering van het onderwijs, zicht krijgen op de trajecten met niet-arbeidsrijpe leerlingen, een personeelseffectenrapport, en een duidelijk en liefst eenduidig statuut voor de leerlingen.

Ook deze spreker vraagt om 15-jarige, arbeidsrijpe leerlingen niet te vergeten, die vandaag toch al een grote groep vormen in het dbso. Hen langer op de school-

banken houden zal vroegtijdig schoolverlaten zeker niet verminderen. Hij deelt het pleidooi voor het belang van algemene vorming en sociale vaardigheden. Het GO! heeft ook twijfels bij de sollicitatieprocedure als exclusief criterium bij de stap naar duaal leren, aangezien deze nog andere competenties vereist dan arbeidsrijpheid. Daarnaast is een aangepast referentiekader nodig voor de delibererende klassenraad, evenals goede communicatie, indien men succes op grote schaal wenst.

Vervolgens laat de heer Bollaert opmerken dat scholen met beleidsvoerend vermogen vandaag reeds binnen het gewoon secundair onderwijs vormen van werkplekleren kunnen organiseren. Het GO! pleit hier dan ook andermaal voor een aangepast wettelijk kader. Toch is een nieuw decreet wel degelijk nodig om het imago te versterken, een structureel succes te maken van onderwijs en werk, en de sterktes van het huidige systeem niet te verliezen.

Tot slot merkt hij op dat er ook al goede pilots bestaan, waaruit heel wat kan worden geleerd. Als eerste actiepunt suggereert hij om bso en dbso beter te doen samenwerken en een continuüm te laten vormen. Het advies dat de Vlor in deze heeft uitgebracht bepleit overigens uitdrukkelijk dat de diverse partners elkaar beter zouden leren kennen in dergelijke pilots.

4. Uiteenzetting door mevrouw Annick Goovaerts

Mevrouw *Annick Goovaerts* is campusverantwoordelijke Boom en Mechelen van het centrum voor leren en werken van de provincie Antwerpen, dat een grote diversiteit aan jongeren en opleidingen kent. Die opleidingen van de provinciale scholen voor tuinbouw en techniek in Boom, Kapellen en Mechelen gaan van hovenier en tuinbouwer, over lasser en elektricien tot hulpkok en hulpkelner. Het meewerkende centrum ACTA in Brasschaat werkt dan weer nauw samen met de petrochemische industrie. Daarop toont de spreker aan de hand van een dia dat de leerlingenaantallen in stijgende lijn gaan. Voor meisjes, die slechts een kwart van het leerlingenaantal uitmaken – wat representatief is voor Vlaanderen – bestaan minder opleidingen.

Doordat niet alle leerlingen nog leerplichtig zijn, zijn de groepen soms zeer heterogeen, al hebben de meesten de factor schoolse achterstand gemeen. Sommige jongeren komen zonder succes uit het tweede of derde jaar voltijds onderwijs, terwijl de niet-leerplichtigen meestal ongekwalificeerd zijn uitgestroomd. Het aantal 18-plussers stijgt enorm sinds 2008, omdat zij in het centrum een getuigschrift of diploma kunnen behalen, dit overigens spijs het feit dat men zich nooit specifiek naar hen toe heeft geprofileerd.

Alle instromende jongeren krijgen een intensieve begeleiding, die begint met een uitgebreide screening. Deze bestaat uit instaptesten voor zowel algemene vakken als beroepsgerichte vorming, evenals gesprekken met de trajectbegeleider (die peilt naar de arbeidsbereidheid) en het CLB. De daaropvolgende trajectbepaling bestaat uit een leertraject met een modulair karakter, wat van belang is voor de succesbeleving, en de toeleiding naar werkplekleren. De vier sporen die voor dit laatste gebruikt worden zijn respectievelijk: persoonlijk ontwikkelingstraject, voortraject, brugproject en eigenlijke tewerkstelling. Het centrum acht het daarbij van groot belang dat de jongere doorheen het hele traject steeds dezelfde trajectbegeleider heeft.

Daarop toont mevrouw Goovaerts een tabel (slide 7) met de gemiddelden van de laatste twee schooljaren, telkens gemeten op 1 oktober, 1 januari en 1 juni, waaruit blijkt dat de tewerkstelling in het normale economische circuit stijgt naarmate het schooljaar vordert. Dat is logisch, omdat men jongeren moet leren kennen voor men een passende verbinding met bedrijfsleven tot stand kan brengen. Dat

de getallen voor de voortrajecten dalen, wordt verklaard door de doorstroming naar de brugprojecten, waarvan de cijfers dan weer stijgen. Het centrum ervaart dit viersporenbeleid als positief omdat het maatwerk mogelijk maakt. Wie het in een bepaalde fase niet goed doet, kan altijd even terug naar de vorige. Knelpunt blijft wel het lage percentage tewerkstelling in het normale economische circuit, dat ook nog eens zeer conjunctuurafhankelijk is. Andere redenen zijn de hoge loonkosten in verhouding met kennis en ervaring, en de onduidelijkheid door de grote verscheidenheid van contracten en het naast elkaar bestaan van de systemen dbso en leertijd. Tot slot zijn de ESF-subsidies en die voor brugprojecten ook niet beschikbaar voor +18-jarigen.

Positief aan de conceptnota is dat de overheid zich ertoe verbindt arbeidsmarkt-rijpe jongeren aan werk te helpen. Daarnaast waardeert ze de vereenvoudiging van de statuten en de deelkwalificaties. Een brede kwalificatiestructuur acht de spreekster daarentegen niet werkbaar. Voorwaarde is wel de erkenning door de sectoren en ook de bruikbaarheid in een CVO, in functie van levenslang leren, zou een goede zaak zijn.

Wat het centrum wel mist in de nota is de leerling zelf, hoewel men toch van zijn mogelijkheden en behoeften zou moeten vertrekken. Ze heeft ook vragen bij de positieve keuze. Hoe gaat men die bevorderen als zovelen negatief gemotiveerd instromen? En hoe verloopt de doorverwijzing naar het duaal systeem? Beslist de klassenraad na de tweede graad voltijds onderwijs? Met welke expertise? Ze geeft dienaangaande mee dat zelfs na jarenlange investering in professionalisering het centrum de beoordeling vaak moeilijk blijft vinden. Geeft de klassenraad een bindend advies?

Verder zorgt de koppeling aan de derde graad ervoor dat niet de hele doelgroep wordt bereikt. Bij het centrum kloppen ook jongeren uit de tweede graad aan die zelf al een werkgever hebben gevonden. Het zou spijtig zijn mochten zij uitgesloten worden van het systeem. Kunnen jongeren nog zelf beslissen naar een centrum voor leren en werken te komen? Arbeidsrijpheid is ook niet noodzakelijk gebonden aan een bepaalde leeftijd. Een passend bedrijf vinden voor een jongere vraagt daarnaast ook een bepaalde tijd, waarin de trajectbegeleider een heel belangrijke rol speelt. Ook een slecht afgelopen sollicitatie vormt trouwens een leermoment. De spreker heeft ook vragen bij de garantie dat men in deze conjunctuur elke jongere aan een werkplek kan helpen. Zullen alle leerlingen bijvoorbeeld nog werk vinden als de werkgever kan kiezen tussen onbezoldigde stages en bezoldigde contracten?

Verder pleit mevrouw Goovaerts uitdrukkelijk tegen de scheiding van wel en niet arbeidsrijpe jongeren. Men kan hen best een toekomstperspectief bieden door ze samen in één systeem met twee leerwegen onder te brengen. Ten aanzien van de meest kwetsbare groep is een heel belangrijke rol weggelegd voor Welzijn, maar het onderwijs moet in die samenwerking de verantwoordelijkheid blijven dragen. Welke rol gaat SYNTRA spelen als regisseur bij de overheveling van de ILW-contracten? Het centrum hoopt alvast dat de erkenning van patroons voortaan veel sneller zal verlopen. Tot slot voorspelt de spreekster dat resultaatgerichte financiering ten koste zal gaan van vele leerlingen, want zij zal alleen de beteren naar het systeem leiden. De spreker concludeert dat zonder viersporenbeleid het risico bestaat dat duaal leren leidt tot dualisering van de samenleving, en spreekt haar bezorgdheid uit over de bewaring van de door de leerkrachten opgebouwde expertise.

5. Uiteenzetting door de heer David De Clercq en de heer Richard Welten

De heer *David De Clercq*, coördinator leertijd SYNTRA Midden Vlaanderen, ervoer de conceptnota als zeer positief, omdat men erin op zoek gaat naar een waardig alternatief voor leerlingen die aangeven dat ze op een andere manier les willen volgen in het secundair onderwijs. Heel wat van de doelstellingen die de nota naar voren schuift, bestaan al binnen de leertijd. Een voorstelling van het systeem van de leertijd is hier dan ook op zijn plaats.

SYNTRA bestaat uit vijf vzw's, die ongeveer samenvallen met de provincies en samen 23 lesplaatsen tellen. Het organiseert onder meer de leertijd, die vandaag 2600 leerlingen heeft. Daarnaast mikken de stage-overeenkomsten op jongeren tot 25 en is er ook een systeem van leren en werken voor 25-plussers. Hij stelt in dat continuüm vast dat men leerlingen uit de leertijd vaak in andere fasen ziet terugkeren. Er wordt zowel algemene als beroepsgerichte vorming aangeboden, waarbij de spreker nog opmerkt dat SYNTRA binnen het kader van het decreet niet onder Vorming maar onder Onderwijs valt.

In samenwerking met het autonome agentschap SYNTRA Vlaanderen en de CLB's worden jongeren intensief begeleid. Hij onderstreept daarbij dat het al geruime tijd niet langer alleen om de klassieke middenstandsopleidingen voor bakkers en slaggers gaat, maar evengoed om administratie of kinder- en bejaardenzorg. SYNTRA werkt ook niet langer uitsluitend voor kmo's maar ook voor grote bedrijven en zelfs ketens. De 36 vte trajectbegeleiders op de campussen zijn geen personeelsleden van de vzw's maar van SYNTRA Vlaanderen, legt hij uit. Zij stellen de contracten voor werkplekleren op en zorgen voor werving en begeleiding.

De heer *Richard Welten*, coördinator leertijd SYNTRA Limburg, vult aan dat de conceptnota in eerste instantie verheugend is voor jongeren die nu al kiezen voor leren en werken, en bijdraagt aan een positiever beeld daarvan. Hij waardeert onder meer de keuze voor een volwaardige leerweg, de duidelijke eenvormigheid, de winst voor zowel ondernemers als jongeren, de focus op werk, het neutrale screeningsorgaan, de ondersteuning van jongeren en ondernemers, en de opvolging van de vorderingen op de werkplek.

Voor de heer *David De Clercq* moet een duaal systeem eigenlijk aanvangen met het beoordelen van sociale vaardigheden en arbeidsattitudes in de eerste graad, en de registratie daarvan in de rapporten. Ook SYNTRA vindt dat leerlingen vanaf 15 jaar moeten kunnen instappen in het systeem. Volgens de spreker kan de taakbelasting op het vlak van algemene vorming verminderd worden door eindtermen die op de werkvloer gehaald kunnen worden, ook daar te evalueren. Beroepsgerichte vorming ziet hij als een theoretische ondersteuning van de werkervaring. De praktijkopleiding moet het fundament worden, waarbij hij onderstreept dat de werkervaring niet louter mag gefocust zijn op wat het bedrijf nodig heeft maar moet voorbereiden op het beroep. Voor de ondersteuning door de sectoren kan geleerd worden uit de ILW-ervaring.

De heer *Richard Welten* heeft begrepen dat de keuze niet voor de integrale derde graad is, maar voor de jongeren bij wie het past. Essentieel daarbij is dat de keuze positief is, in de plaats van de noodoplossing te zijn die zij vandaag al te vaak vormt. Er moet gewerkt worden aan de bekendheid van het systeem, maar ook aan imago en perceptie. Neutrale doorverwijzing is belangrijk, maar SYNTRA stelt wel vast dat thans slechts een minderheid van 2 percent via CLB's instroomt, terwijl het leeuwendeel door mond-tot-mondreclame in het systeem terechtkomt. Dat 10 percent pas na 1 februari instroomt, roept eveneens vragen op.

De heer *David De Clercq* vervolgt dat SYNTRA zijn duale aanbod wil uitbreiden van de 120 actieve beroepen van vandaag tot meer technische zoals die voor optiek of

dentale techniek, die helaas enkele jaren geleden sneuvelden. De trajecten moeten op maat en tempo van de jongere aangeboden worden. In algemene vorming heeft SYNTRA nu al een systeem om aan wie het plafond bereikt, een alternatieve klas of een aangepast traject aan te bieden, maar dat moet ook voor beroepsgerichte vorming mogelijk zijn via tussentijdse evaluaties. Zeker op de werkvloer moet ook sneller van ervaring kunnen gewisseld worden als iemand ergens klaar mee is.

De heer *Richard Welten* stelt vast dat het vandaag heel moeilijk is voor jongeren om de juiste keuze te maken. De bestaande afleiding door medestudenten en plaatsen wordt nog versterkt door het bestaan van meerdere systemen. Daarnaast is zeker minimale ondersteuning nodig bij het solliciteren, want met behulp daarvan helpt SYNTRA 90 percent van wie zonder werk valt, binnen de twee weken aan nieuw werk. Hij treedt bij dat arbeidsrijpheid en -bereidheid moeilijk te bepalen zijn met één gesprek. In de plaats daarvan liet SYNTRA vorig jaar 76 jongeren een 'snuffelweek' proberen in een bedrijf, wat 67 leerovereenkomsten opleverde.

De heer *David De Clercq* weet dat jongeren vaak op een foute manier voor een vorm van duaal leren kiezen. Binnen SYNTRA zijn noch de lonen, noch de vakantie-regimes de meest gunstige, hoewel dat voor jongeren vaak net de bepalende factoren zijn. Daarnaast spelen ook aanbod en locatie een rol, terwijl eigenlijk de maximale kans op werk de enige factor zou moeten zijn. SYNTRA pleit er daarom voor om vanaf het secundair onderwijs duaal leren als volwaardig traject naar voren te schuiven en vanaf de tweede graad instap mogelijk te maken, gevolgd door verplichte kennismaking in de derde graad. Hij stelt in dat verband voor dat de klassenraad niet aangeeft wie klaar is voor het duale systeem, maar eerder wie niet. Hij attendeert ook op het bestaan van Competento, dat lessenspakketten en checklists uitwerkt.

De heer *Richard Welten* wijst op de zorgwekkend hoge uitval in de leertrajecten, vorig jaar 37 percent of 962 jongeren. Dat maakt aandacht voor doorlichting en toeleiding extra nodig. Wat de opvolging en evaluatie van de vorderingen op de leerwerkplek betreft, waarschuwt hij dat ze zich niet mogen beperken tot competenties die toevallig voor dat bedrijf nodig zijn. De spreker pleit ook voor voldoende begeleiding om te voldoen aan de meer dan gemiddelde zorgvraag die 25 percent van de leerlingen heeft. Wat het takenpakket van de begeleider betreft, moet zijn expertise voor SYNTRA vooral het begeleiden betreffen, terwijl die op het vakgebied ook in het centrum kan zitten.

De heer *David De Clercq* bevestigt dat SYNTRA om een goed kader vraagt, met een centrum dat instaat voor de realisatie van de eindtermen en voor de zorg, die vooral bestaat in toeleiding naar tewerkstelling na verbreking. Vandaag moet 1,5 vte aan personeel instaan voor zorg, administratie en beleid van een centrum met 360 leerlingen, wat tot gevolg heeft dat zorg te weinig aan bod komt, hoewel zij hoge resultaatcijfers realiseert. Voor de begeleiding op de lesplek is er vandaag alleen het CLB, aangezien SYNTRA geen eigen systeem heeft, terwijl een minimale zorg nochtans wenselijk is. Ook die op de werkplek moet uitgebouwd worden, want vandaag is zij, doordat één begeleider gemiddeld 102 trajecten doet, beperkt tot brandjes blussen, terwijl men juist veel harder zou moeten kunnen inzetten op de eerste proefperiode van vier weken.

Het statuut van de leerkrachten is het zwaard van Damocles dat boven SYNTRA hangt. Zij worden per minuut betaald voor welomschreven werk en bouwen geen anciënniteit op. Klassenraden, oudercontacten, begeleidingsteams, sollicitatietrainingen, overlegmomenten, nascholingen en deliberaties behoren alle tot het vrijwilligerswerk, dat een limiet heeft bereikt. Door het daaruit volgende verloop gaat ook heel veel knowhow verloren.

De heer *Richard Welten* deelt mee dat op 1 oktober 2014 het voltijds engagement iets meer dan 98 percent bedroeg. Uit de schoolverlatersstudie van de VDAB blijkt een effectiviteit van ruim 87 percent, waarvan een aanzienlijk deel binnen vijf jaar doorstroomt naar zelfstandig ondernemerschap. Dat 74 percent van de cursisten tevreden is, noemt hij relatief goed. De tewerkstelling binnen het normale economische circuit bedraagt 100 percent. Vorig jaar werden 363 monitoren en ondernemers opgeleid op het vlak van begeleiding. Sinds 1 september 2014 hebben 1327 bedrijven zich gemeld op zoek naar een leerjongere. Daarvan zit momenteel nog een groot deel op de wachtbank.

De heer *David De Clercq* bevestigt dat SYNTRA op dit moment geen leerlingen genoeg heeft om aan de vraag van de ondernemers te voldoen, waardoor deze elders een oplossing zoeken. De sectoren die het hardst schreeuwen om leerjongeren zijn hout en bouw, verkoop en marketing, voeding en horeca, en persoonzorg. De spreker toont een dia (slide 12) met cijfers sinds 1 september 2014, waarbij hij onderstreept dat wie het wachten moe was en zijn vraag niet herhaalde, daar niet eens in zit. Opvallend is ook dat veel ondernemers zich afwenden van de leertijd en met andere systemen gaan werken vanwege de hoge zorggraad die nodig is.

Ook de heer *Richard Welten* stelt een enorme verhoging van de instroom van +18-jarigen vast tot ruim 34 percent van de populatie.

De heer *David De Clercq* deelt mee dat SYNTRA ook heel mooie cijfers haalt op het vlak van diploma's en getuigschriften, hoewel zij in tegenstelling tot werk geen doel op zich vormen. Hij toont er enkele (slide 14).

De heer *Richard Welten* vat de sterktes van de leertijd samen: de tewerkstellingsgraad, het imago bij ondernemers, het grote aanbod aan leerwerkplekken, het welbevinden van de leerjongeren (dat bevestigd wordt in recente inspectieverlagen), de beleidsvoering, 100 percent alternering, het brede aanbod, de mogelijkheid om snel in te spelen op de vraag en de verplichte leerwerkplaats. Dat dit onderwijs passend is voor de betreffende jongeren blijkt uit het feit dat er meer en meer zijn die een of twee jaar extra terugkeren om alsnog het diploma secundair onderwijs te behalen. Dat Onderwijs voor de inspectie zorgt, leverde een verbetertraject op, dat thans in uitvoering is. Binnen SYNTRA kunnen de centra gebruikmaken van de bestaande infrastructuur voor de avondopleidingen. De praktijkleerkrachten staan met twee voeten in de praktijk en hebben een eigen bedrijf. Hij vermeldt nogmaals dat algemene vorming evenals weerbaarheid en assertiviteit voor een heel groot deel op de leerwerkplek geleerd wordt. De samenwerking met de sectoren, waarbij hij EDUCAM vermeldt, leidde tot sectorale certificaten.

De heer *David De Clercq* ziet nog kansen op het vlak van toeleiding. SYNTRA zou graag meer jongeren opleiden. De bekendheid van leertijd blijft nog steeds onvoldoende en de neutrale toeleiding bestaat nog absoluut niet. Hij pleit nogmaals voor een goed kader, de noodzaak van sollicitatievaardigheden, het statuut van de leerkrachten en bekendheid. Hij merkt op dat SYNTRA thans 3200 euro per leerling krijgt, terwijl het andere systeem 8000 euro ontvangt. Het klopt dat men slechts een dag per week lesgeeft en geen twee, maar de leerlingen worden ook de andere vier dagen begeleid op de werkvloer en bij de collega's maar drie. Daar komt bij dat SYNTRA alleen financiering ontvangt voor wie de eindmeet haalt, dus niet voor wie uitvalt, zelfs al gebeurt dat omdat men vast werk heeft gevonden. Hij vraagt ook nog aandacht voor de problematiek in het Brusselse Gewest, waar er een andere minister van Werk is.

Tot slot stelt hij een proefproject voor. SYNTRA zou graag actiever uitwisselen. Het kan vandaag sommige leerlingen niet aan omdat ze een te grote zorg behoeven, en geeft die dan door aan dbso, maar omgekeerd zitten daar te veel leerlingen die

SYNTRA aan werk zou kunnen helpen. Het is dus aangewezen dat men de handen in elkaar slaat.

6. Uiteenzetting door de heer Freddy Moreels

De heer *Freddy Moreels*, coördinator Techno+ en projectverantwoordelijke onderwijs ESF-project Innovatie 'Talenten stimuleren door leren en werken', herinnert bij het begin van zijn toelichting aan de Staten-Generaal van het tso en bso in 1992, waar hij als leraar aanwezig was. Drie jaar later koos het Gemeenschapsonderwijs ervoor een aantal opleidingscentra perfect uit te rusten in samenwerking met het bedrijfsleven en machineleveranciers, maar wel in functie van de omgang met onderwijs. Hij vernoemt daarbij Buhlmann NV en Siemens AG.

In 1996-97 ontstond Techno+ als organisatie van het bedrijfsleven, de sectoren, het provinciaal onderwijs en het GO!, met als doel de afstemming en samenwerking van arbeidsmarkt en technisch en wetenschappelijk onderwijs door de ervaring op de werkvloer of het werkplekklere te stimuleren. De doelstellingen zijn nog altijd de relatie tussen onderwijs en bedrijfsleven in een positief daglicht stellen, kwaliteitsverbetering van technisch, beroeps- en wetenschappelijk onderwijs, inbedding in de maatschappij en samenwerking. Daarop toont hij een dia met de huidige samenstelling van de raad van bestuur en een met een lijst van partners uit het bedrijfsleven.

Vervolgens stelt hij het ESF-project Innovatie 'Talenten stimuleren door leren en werken' voor, dat twee jaar (2013-2015) loopt en in de eindfase zit. Het onderzoekt hoe werkplekklere kan ingevoerd worden in scholen samen met bedrijven. Voorwaarden waren binnen de huidige wettelijke mogelijkheden blijven, de samenwerking op de leerplandoelstellingen afstemmen, en de interesse uit onderwijs en arbeidsmarkt ondersteunen naar actieve samenwerking. De aanpak bestond in het faciliteren en begeleiden van het leerproces op de werkvloer en het aftasten van extra mogelijkheden die leiden tot mogelijke vormen van duaal leren. Daarbij werd vastgesteld dat er geen oplossing bestaat die voor alle problemen werkt (geen 'one size fits all' dus) en dat overleg tussen gelijkwaardige partners nodig is.

Er werd met elke deelnemende partner uit het bedrijfsleven een overeenkomst gesloten over de zorg voor de leerlingen, in de vorm van het zogeheten SODA-atteat. Dat letterwoord staat voor Stiptheid-Orde-Discipline-Attitude. Klassenraad en mentor bepalen samen of een leerling dat toegekend krijgt. Daarop overloopt de spreker enkele praktische realisaties.

Om te beginnen citeert hij hr-directeur Guy Bontinck van ArcelorMittal: "(...) via werkplekklere kunnen we mee input geven en de leerkrachten ondersteunen". Vier leerlingen van de derde graad bso Elektriciteit van het KA Zelzate gingen één dag per week in teamwerk met permanente begeleiding werkplekklere in zijn bedrijf. Leerkrachten konden bijscholing volgen in moderne labs en met hedendaagse technieken.

Ook CEO André Bouffieux van Siemens NV in Huizingen stelt dat zijn bedrijf "onderwijs een platform biedt om actief te leren". Zeven leerlingen van de derde graad aso Wiskunde-Ingenieurswetenschappen van het KA Etterbeek gingen vijf dagen in verschillende divisies technische vaardigheden uitwerken. Centraal staan doelgerichtheid en teamwork. Siemens wil als pionier nieuwe initiatieven stimuleren en zijn ervaringen met duaal leren in Duitsland delen.

Derde voorbeeld is dat van Eduplus en de firma De Nolf. De sector stelde vast dat plantenkenis een groot probleem is bij de kandidaten. In die samenwerking verwerven 23 leerlingen van de derde graad bso Tuinaanleg uit twee scholen dergelijke praktische plantenkenis.

Laatste voorbeeld betreft de Zoo van Antwerpen. De manager Dierenzorg vond dat er aandacht nodig was voor meer en betere zorg en voeding van dieren. Daarop kregen 17 leerlingen van de derde graad tso Dier- en Landbouwtechnische Wetenschappen elke dag nieuwe technieken bij verschillende dieren aangeleerd. Bijkomend resultaat was ook een meer realistische kijk op de baan.

Bedrijfspartner en medeoprichter van Techno+ Olivier Buhlmann is zelf een product van duaal leren. Zijn vader stuurde hem daartoe vanuit Vlaanderen naar Zwitserland. Hij was het die als fervent voorstander een werkbezoek aan Zwitserland voorstelde, dat eind januari 2015 doorging. Deelnemers waren het bedrijfsleven, het GO!, het provinciaal onderwijs, Agoria en de Onderwijsinspectie. Aan het einde waren allen zeer enthousiast. Iedereen is het eens dat duaal leren in een of andere vorm moet overgenomen worden als enige, juiste weg voor het technisch-wetenschappelijk onderwijs. De expertise die ontwikkeld is in het kader van het ESF-project kan daarbij ingezet worden. In elk geval willen alle scholen en bedrijven uit het project meteen met duaal leren beginnen.

Techno+ wil zijn succesvolle werk voortzetten door obstakels in de regelgeving weg te werken, samen te werken in partnerschappen, ook met de lokale overheden, en zo snel mogelijk te gaan door middel van proefprojecten. Essentieel zijn tot slot de deelcertificaten (met het oog op succeservaringen), de aanpak van de genderproblematiek (zoals in Zwitserland of Zweden) en het terugdringen van de jeugdwerkloosheid (die in Zwitserland slechts 3 percent bedraagt).

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer *Koen Daniëls* peilt naar de verschillen tussen de systemen van duaal leren in Zwitserland en Duitsland en de verklaring daarvoor. Bepleit men deelcertificaten voor onderwijs, werk of beide? Waarom pleit men er zo vurig voor? Hoe ziet SYNTRA een kwaliteitsvolle opleiding van mentoren op het vlak van begeleiding?

De heer *Axel Ronse* stelt vast dat bij alle partners behalve het VSKO een duidelijke wil bestaat om voor duaal leren te gaan. Het VSKO krimpt de doelgroep het sterkst in en heeft SYNTRA niet nodig voor de regie, maar bepaalt zelf de arbeidsrijpheid. Het lid vreest dat men door de inbreng van de partners te beknotten, de leerlingen veel onzegt. Wil het VSKO oprecht gaan voor duaal leren of doet het dit slechts node omdat de evolutie toch niet tegen te houden is?

De heer *Robrecht Bothuyne* wil weten hoe de sprekers denken over de stelling van de onderwijsinspectie dat de toeleiding thans niet neutraal is maar gekleurd door andere factoren zoals het eigen aanbod. Hoe kan haar neutraliteit versterkt worden? Welke andere actoren dan de klassenraad kunnen een rol spelen?

Hoe komt het dat dbso in verhouding zo weinig kwalificaties, met name diploma's, bereikt? Hoe ziet men het eengemaakte statuut, waarover iedereen het eens lijkt te zijn, onder meer wat beloning en vakantie betreft? Beaamt SYNTRA de conjunctuurgevoeligheid van het aanbod van werkplekken? Klopt het dat grote ondernemingen moeilijker tot deelname te overtuigen zijn?

Mevrouw *Grete Remen* vindt het eigenaardig dat grote ondernemingen beter zouden zijn voor werkplekleren. Haar lijkt een kleine schaal juist beter voor de opleiding en een warme leerplek. Hoe ziet het katholiek onderwijs de mentorplicht? Waarom integreert men niet veeleer de leerkrachten in de stageplek om te leren van de snelle ontwikkelingen in de economie en het bedrijfsleven?

Mevrouw *Miranda Van Eetvelde* vraagt hoe het werkveld de stapsgewijze invoering ziet, rekening houdend met de veranderingen en schommelingen op de arbeidsmarkt.

De heer *Jan Durnez* werpt de vraag op of de getuigschriften van de verschillende systemen die de heer Bothuyne vergelijkt, überhaupt wel vergelijkbaar zijn.

Mevrouw *Kathleen Helsen*, voorzitter, heeft niemand horen zeggen dat hij tegen duaal leren was. Wel pleiten de centra voor voorzichtigheid omdat de doelgroep uit kwetsbare jongeren bestaat, die veel begeleiding nodig hebben. Ook wie nog niet arbeidsrijp is, heeft het recht op tijd om dat te worden. Heeft ze het juist voor dat VSKO en Techno+ doelen op duaal leren voor leerlingen die niet kiezen voor voltijds leren en werken, maar voor leren dat meer ervaringsgericht is dan op een schoolbank?

Belangrijk is dat alle jongeren recht hebben op algemene vorming, goed technisch en degelijk beroepsvormend onderwijs. Het eerste op één dag verwerven en de rest van de week werken, lukt volgens haar echter alleen bij de allersterkste leerlingen. De voorbeelden van Techno+ gaan in wezen over een totaal andere situatie. Moet duaal leren voorbehouden blijven voor een zeer specifieke groep, die men niet te ruim mag nemen, zoals ook het VSKO zegt?

De knelpunten in het huidige systeem leren en werken moeten in elk geval aangepakt worden, maar is daar een nieuw systeem duaal leren voor nodig? SYNTRA signaleert problemen op het vlak van voldoende personeel voor de begeleiding van en de zorg voor de jongeren, hun beloning en het statuut van de leerkrachten. Betekent dit dat men in wezen om overheveling van de leertijd naar het Departement Onderwijs vraagt?

2. Antwoorden van de deskundigen en slotreplieken

De heer *Freddy Moreels* antwoordt dat in Zwitserland 80 percent van de leerlingen instroomt in het duale systeem, veel meer dan in Duitsland, waar meer geselecteerd wordt. Niettemin bedraagt de uitstroom na vier jaar er, anders dan in Duitsland, vrijwel 100 percent. In Zwitserland worden leerlingen getraind tijdens hun algemene vorming om na het negende jaar te solliciteren. Als een verbinding met een bedrijf tot stand komt, begint men met een stage. Als tijdens die 'ontdekkingperiode' blijkt dat er geen afstemming is, worden binnen het bedrijf andere mogelijkheden bekeken of gaat de leerling – begeleid – in een andere richting naar bedrijven.

De heer *Bob Heylen* maakte als coördinator mee dat bedrijven een contingent van acht of negen leerlingen afnamen, omdat zij de schaal hadden om dat te organiseren. Die zijn ondertussen bijna allemaal verdwenen. De kwaliteit van de begeleiding in dergelijke grotere bedrijven was er minder wisselvallig dan in kmo's, waarin zij vaak onderhevig is aan de werkdruk die rust op één persoon.

Mevrouw *Grete Remen* stelt daar tegenover dat het werk zelf dat kleine ondernemingen bieden aan leerlingen, van hogere kwaliteit is, meer gevarieerd en minder afstompend.

De heer *Bob Heylen* ervoer juist dat grote ondernemingen leerlingen op verschillende plaatsen kunnen inzetten, waardoor ze meer vaardigheden verwerven.

Mevrouw *Annick Goovaerts* vergelijkt twee studierichtingen. De opleiding van een keukenmedewerker telt slechts twee modules in haar centrum, die van een residentieel elektrotechnisch installateur vijf. Daardoor bereikt men in de eerste sneller een certificaat en dus succesbeleving. Daar komt bij dat in leren en werken

jongeren eerst een certificaat moeten halen voor ze hun algemene vakken kunnen verzilveren in een getuigschrift of diploma.

De heer *Koen Bollaert* vult aan dat dergelijke certificaten later een vrijstelling van modules in het volwassenenonderwijs kunnen opleveren. Ook in de opleiding ruwbouw bijvoorbeeld zou apart certificeren voor een van de negen onderdelen zoals riolering of metselen een ongelooflijke vooruitgang betekenen, zelfs al streeft men ernaar dat de leerling alle competenties inclusief de algemene vorming voltooit.

De heer *Chris Smits* antwoordt dat in de lectuur van het VSKO de conceptnota zowel over voltijds als deeltijds onderwijs gaat, waarbinnen hij het duaal leren als het uiterste van een continuüm begrijpt. Voor hem heeft het secundair onderwijs als finaliteit voor de studierichtingen rechts in de matrix (concreet en arbeidsmarkt-gerichte) dat de leerlingen niet alleen – breed – voorbereid worden op de arbeidsmarkt, maar evenzeer op actieve, creatieve en verantwoordelijke participatie aan de samenleving en op verdere ontplooiing vanuit een bepaald opvoedingsproject. Als de realisatie daarvan kan geoptimaliseerd worden door duaal leren, waarom zou het VSKO daar dan tegen zijn?

Maar die realisatie is wel een voorwaarde, vandaar de focus op leerplandoelen. Ook de mogelijke keuze tussen twee leerwegen vindt hij logisch. Evenzeer dat men kwaliteitseisen stelt aan de werkplek als die een belangrijk deel van de opleiding op zich neemt. De opleiding van de mentor is een van die criteria. Het VSKO vraagt niets meer dan pedagogische affiniteit bij de begeleider in het bedrijf en is dan ook verbaasd over de perceptie dat het tegen duaal leren zou zijn.

Trajectbegeleiding is een proces en de klassenraad is daar een deel van. Hij wijst erop dat het VSKO nu al de lessentabellen van zijn bso-richtingen voor een groot deel invult met stages. Zijn pleidooi voor overleg en afspraken over wie welke doelen moet realiseren, is logisch, maar hij sluit niet uit dat op de werkplek doelstellingen van algemene vorming kunnen gerealiseerd worden. Hij besluit dat het VSKO ja zegt als deze volgens hem logische voorwaarden vervuld zijn.

De heer *Freddy Moreels* legt uit dat de beperkte tijd in de voorbeelden die hij heeft aangehaald, ingegeven is door de wettelijke beperkingen, hoewel zowel bedrijfs- als onderwijspartners verder wilden gaan.

De heer *David De Clercq* heeft niet de indruk dat de conjunctuurgevoeligheid duaal leren parten speelt, ook al zijn er sectorale verschillen. Hij is zeker dat men zelfs in deze moeilijke tijd voor elke kandidaat een ondernemer kan vinden die klaarstaat om hem op te leiden. Men hoeft de leerling maar één dag per week te missen en het bedrag van 520 euro per maand (voor een 18-plusser) is meestal geen hinderpaal. SYNTRA heeft al ketens moeten teleurstellen omdat men onvoldoende leerlingen kon vinden.

Belangrijker dan de middelen en het – inderdaad barslechte – statuut is de finale tewerkstellingskans van 87 percent. Daar draait het echt om. In het licht van een jeugdwerkloosheid van 12,3 percent is dat een bijzonder goed resultaat.

Werkgevers begeleiden doet SYNTRA vandaag al maar dat moet zeker nog uitgebreid worden. Er is bijvoorbeeld een groeiende vraag op het vlak van gedragsproblemen, ADHD enzovoort. De bestaande opleiding Estafette, die verplicht is voor erkende leerbedrijven, spijkt mentoren en ondernemers bij van intake tot evaluatie, maar SYNTRA wil verder gaan door van een dergelijk certificaat een kwaliteitsmerk te maken zoals in Nederland, waar leerbedrijven er publiek mee uitpakken. Verder worden handelingsplannen overgemaakt aan ondernemers, bijvoorbeeld over de omgang met een leerling met dyscalculie. Een ander plan

is om coaches ter beschikking te stellen die opleiders helpen bij een specifiek pedagogisch of didactisch probleem.

Volgens hem zijn getuigschriften en diploma's bij iedereen dezelfde.

De heer *Jan Durnez* is geïnteresseerd in de vergelijking van het aantal diploma's die versneld behaald worden in de leertijd, met die na een zevende jaar dagonderwijs.

De heer *David De Clercq* antwoordt dat SYNTRA geen versneld traject aanbiedt. Een opleiding duurt minimaal één jaar. Er wordt geen korting gegeven voor een voortraject.

De heer *Richard Welten* vult aan dat de meeste leerlingen die instromen, al over een getuigschrift van de tweede graad beschikken. Zij stappen in het vijfde jaar in algemene vorming in en halen op drie jaar hun diploma secundair onderwijs.

Mevrouw *Linda Wouters* bevestigt dat het onderwijs sterk inzet op algemene vorming, ook voor deeltijdse opleidingen. In het huidige decreet is vastgelegd dat jongeren in het dbso hun getuigschriften of diploma's nooit sneller kunnen halen dan in het voltijds onderwijs. Zij verzekert dat het aantal uren algemene vorming in dbso even groot is. Ook de eindtermen zijn dezelfde en in haar koepel zijn ook de leerplannen identiek, wat overstap in beide richtingen vergemakkelijkt.

Ze onderstreept dat de kwaliteit van onderwijs niet kan gemeten worden aan het aantal uitgereikte diploma's. In het deeltijds onderwijs wordt volop ingezet op de verschillende doelgroepen. Vandaag al komen jongeren vanuit buso naar deeltijds leren en werken, maar omdat een diploma voor hen niet altijd haalbaar is, wordt niet ingezet op de leerplandoelen, ook al blijven die het kader. In de plaats wordt ingezet op maatschappelijke integratie en op het behalen van het certificaat voor de opleiding.

De heer *Koen Bollaert* denkt dat het onderwijs in brede zin, inclusief partners, de rol van de neutrale toeleiding zelf kan opnemen. Hij ziet in dat verband taken weggelegd voor de professionalisering van leerkrachten en voor de CLB's. Onderwijsloopbaanbegeleiding is vandaag nog niet het sterkste punt, erkent hij, maar daar wordt wel degelijk aan gewerkt. Hij vraagt vertrouwen in de scholen, al kunnen instanties als VDAB een partner zijn.

De heer *Robrecht Bothuyne* wijst opnieuw op de ontkenning daarvan door de onderwijsinspectie. Net daarom wordt zo weinig doorverwezen naar de leertijd, wat door duaal leren moet verholpen worden.

De heer *Koen Bollaert* geeft toe dat er nog werk aan de winkel is, maar verzekert dat het gebeurt.

De heer *Axel Ronse* erkent dat kwaliteitsgaranties noodzakelijk zijn, maar men mag de slaagkansen van duaal leren niet van tevoren hypothekeren door bijvoorbeeld te stellen dat men de werkplek niet mag baseren op de noden van de ondernemer. In de voorbeelden uit het ESF-project was nochtans de koppeling daarvan met een pedagogische waarde net de succesfactor. Hij wijst erop dat leren en werken een kans van 90 percent op werk biedt, deeltijds onderwijs 25 à 26 percent. Bij onder meer het GO! voelt hij een grotere wil om het beste van twee werelden te verbinden, opdat alle leerlingen participeren aan de samenleving. Hoe verklaart het VSKO zelf het verschil in succes tussen deeltijds onderwijs en leertijd? Welke conclusies koppelt het daaraan?

Volgens de heer *Koen Daniëls* vereist de uitvoering van wat voorligt, samenwerking tussen de verschillende partners. Worden de bedrijven nu al betrokken in de

zoektocht naar een passende verbinding van leerling en bedrijf? Of is dat iets waar louter op school moet over beslist worden?

De heer *Jan Durnez* stelt vast dat er nog heel wat werk is aan de verfijning van de – fragmentaire – gegevens.

Op zijn vraag verduidelijkt mevrouw *Martine Vranken* dat volgens de onderwijsinspectie de inschatting van de arbeidsbereidheid deskundigheid vereist. Waarbij het maar de vraag is of de klassenraad daarover beschikt. Daarnaast kan men er niet om heen dat de omgeving concurrentieel is. Naarmate het systeem dat verhoogt, zal de druk op de neutraliteit van de selectie toenemen, aangezien zij effect heeft op de financiering van een systeem. De inspectie dringt erop aan op die realiteit te anticiperen.

Mevrouw *Annick Goovaerts* wijst erop dat in de voorbije tien jaar het aantal leerlingen in leertijd en deeltijds onderwijs omgekeerd is. Men moet er dan ook rekening mee houden dat dit laatste nu veel meer leerlingen telt. Verder erkent zij het belang van prospectie bij bedrijven om te achterhalen wat ze precies nodig hebben.

De heer *David De Clercq* verklaart de cijferevolutie door de opkomst van scholengroepen en -gemeenschappen, die meestal een dbso bevatten, waardoor de feitelijke doorverwijzing binnenshuis blijft. CLB-medewerkers bevestigen dat. Nochtans zou alleen de kans op het vinden van een leerwerkplek een rol mogen spelen.

De heer *Koen Daniëls* vraagt hoe de bestaande, negatieve connotatie van leren en werken als weg van de laatste kans naar een diploma, waarin men in wezen meer bezig is met opvoeding dan opleiding, getransformeerd kan worden naar een positieve keuze. Hij vraagt ook of dit alles veel papierwerk met zich meebrengt.

Mevrouw *Annick Goovaerts* vindt het belangrijk dat leren en werken bekender wordt. Wat het papierwerk betreft, moet zeker vermeden worden dat dezelfde gegevens verschillende keren opnieuw moeten bezorgd worden.

De heer *Koen Bollaert* nuanceert dat duaal leren een oplossing is voor sommige contexten maar dat het op zich geen voldoende voorwaarde is voor motivatie. Voor de aanpak van schoolmoeheid is meer nodig. Hij pleit voor planlastvriendelijke kwaliteitsbewaking.

Voor de heer *Richard Welten* moeten we naar een situatie waarin schoolmoeheid en duaal leren niet meer in één zin worden genoemd. In de plaats daarvan moet de perceptie komen dat het gaat om een andere manier van leren. Hij suggereert om ouders al te informeren op het einde van de lagere school of minstens op het einde van de eerste graad.

De heer *Bob Heylen* stelt een positieve evolutie vast, die veel te maken heeft met bekendheid van het systeem.

De heer *Chris Smits* pleit ervoor om beide leerwegen als volwaardig naast elkaar te positioneren. Daartoe moet men de nadruk leggen op de methodiek. Ook de modernisering van het secundair onderwijs is echter noodzakelijk, want binnen de huidige structuur aso-tso-bso raakt men nooit van de negatieve perceptie af.

De heer *Axel Ronse* vindt dat net een argument om de doelgroep binnen de matrix zo breed mogelijk te houden. De beperking suggereert immers dat men eerst moet mislukken voor men aan leren en werken begint.

De heer *Koen Bollaert* vindt de aanvang in de derde graad, waarin de conceptnota voorziet, in globo te verdedigen. Een en ander hangt wel af van sector, leerling en organisatie. En er is zeker ook een oplossing nodig voor de genoemde leerlingen in de tweede graad.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Jenne DE POTTER
Jan HOFKENS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ACTA	Antwerps Centrum Toegepaste Automatiseringstechniek
ADHD	attention deficit hyperactivity disorder
aso	algemeen secundair onderwijs
BIO	beroepsinlevingsovereenkomst
bso	beroepssecundair onderwijs
buso	buitengewoon secundair onderwijs
CDO	centrum voor deeltijds onderwijs
CEO	chief executive officer
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
Competento	kenniscentrum voor het vormen van ondernemerscompetenties
CVO	centrum voor volwassenenonderwijs
dbso	deeltijds beroepssecundair onderwijs
EDUCAM	kennis- en opleidingscentrum van de autosector en aanverwante sectoren
ESF	Europees Sociaal Fonds
Estafette	SYNTRA-opleiding voor werkgevers die leerjongeren of stagiairs willen tewerkstellen in hun bedrijf
GO!	onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
hr	human resources
ICT	informatie- en communicatietechnologie
ILW	Industrieel Leerlingenwezen
KA	koninklijk atheneum
kmo	kleine of middelgrote onderneming
KOGEKA	v.z.w. Katholiek Onderwijs Geel-Kasterlee
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
NV	naamloze vennootschap
PTS	provinciale technische school
Se-n-Se	secundair-na-secundair
tso	technisch secundair onderwijs
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
Vlor	Vlaamse onderwijsraad
VSKO	Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs
vte	voltijdequivalent
vzw	vereniging zonder winstoogmerk